

Pēdējos gadus ar bažām vērojam zirgkastaņas, kas arvien vairāk un vairāk cieš no zirgkastaņu mīnējošās kodes uzbrukumiem. Šķiet, ka Latvijā vairs nav nevienas zirgkastaņas, ko nebūtu skāris šis kaitēklis. Pagājušais gads atnesa miltrasas uzliesmojumus, kas skāra pat tādus lapu kokus un krūmus, kuri līdz šim ar to netika slimojuši. Šovasar daudzviet Latvijā uz kļavu lapām novēroti melni plankumi. Vai tagad ir kārtā kļavām? Kas īsti izraisa plankumu veidošanos, vai tas apdraud kokus un kā ar to cīnīties?

Melnos plankumus uz kļavu lapām jeb kļavu lapu melnkreves visticamāk izraisa parazitiska sēne kļavu ritisma (*Rhytisma acerinum*). Kā paskaidroja Latvijas augu aizsardzības un pētniecības centra pētniece Jūlija Volkova, melnkreves ir mērenā klimata reģionos – Eiropā un Ziemeļamerikā izplatīta slimība. Šo slimību izraisošās sēnes pieder Melnkrevesēņu dzimtai (*Rhytismataceae*),
Rhytisma
ģintij. Kļavu ritisma (*Rhytisma acerinum*)

, kas ierosina kļavu melnkreves Latvijā ir sastopama bieži. Šis gads ir bijis īpaši labvēlīgs dažādu sēņu masveida izplatībai, un kļavu ritisma nav izņēmums.

Ja augi ir inficēties ar lapu melnkrevi, slimības pirmās pazīmes parādās jau jūlijā – augustā. Uz kļavu lapām veidojas bāli dzelteni plankumi ar neskaidrām kontūrām. Vēlāk uz rudens pusi uz plankumiem izveidojas tādas kā melnas kreveles. Tās ir sklerociālas stromas, pateicoties kurām sēne pārziemo. Pavasarī stromas saplaisā un uz tām veidojas iegareni augļķermeņi – apotēciji ar vālesveidīgiem askiem un pavedienveidīgām askusporām. Pavasara beigās vai vasaras sākumā sēnes askusporas inficē kļavu lapas.

Lai arī koks izskatās visai neglīti, izrādās ka šī slimība bojā tikai koka izskatu, citi bojājumi ir maznozīmīgi vai pat nenozīmīgi. Jūlija Volkova norāda, ka, lai arī varētu domāt, ka inficētiem augiem samazinās fotosintētiski aktīvā lapu virsma – jeb lapu virsma, ko var izmantot “ikdienas vajadzībām”, tomēr cik novērots, uz koku tas neastāj lielu ietekmi – augšana un ziemošana nepasliktinās. Tomēr viņa norāda, ka tas varētu ietekmēt jauno koku attīstību, ziemošanu un augšanu gadījumos, ja arī citi apstākļi ir nelabvēlīgi – ir pārāk liels mitrums vai mitruma trūkums, barības vielu trūkums utml., kā arī, ja sēne ir savairojusies īpaši plaši, un ir bojāta liela lapu virsma (vairāk kā 50% no kopējās lapu virsmas). Tāpat slimība varētu kritiski apdraudēt tos kokus, kas ir tikko pārstādīti un kuri vēl nav iesakņojušies.

Tāpat lieliem un veselīgiem kokiem melnkreves nav bīstamas, arī jauniem kokiem tās nenodarīs būtiskus kaitējumus, ja vien tiem būs nodrošināti atbilstoši augšanas apstākļi. Slimība var ietekmēt tikko pārstādītu koku augšanu un attīstību, un būt kritiska jauniem kokiem, ja skārusi gandrīz visu lapu visumu.

Lai izvairītos no koku atkārtotas inficēšanās nākamajā gadā, būtiski ir ievērot fitosanitāros pasākumus – savākt un iznīcināt slimības bojātās lapas. Vislabāk jau uzreiz pēc lapu nobiršanas rudenī. Kā jau iepriekš tika minēts, sēne ziemo inficētajās lapās vai precīzāk melnajās krevēs jeb stromās. Pētniece norāda – lai izvairītos no jauno lapu inficēšanās, pērnajām, inficētajām lapām jābūt aizvāktām jau pirms lapu plaukšanas. Ja pavasarī periods, kad jaunās lapiņas ir vārgākas un jūtīgākas, sakrīt ar laiku, kad no vecajām lapām izlido sēnes sporas, no atkārtotas saslimšanas būs grūti izvairīties. Ja jaunas kļavas iepriekš ir jau slimājušas ar melnkrevi, profilaksei var izmantot vara preparātus. To lietošanai būs efekts, ja kokus miglo lapu plaukšanas laikā. Ja infekcija tomēr ir paguvusi ieperināties, vasaras sezonā miglošanu periodiski 1 – 2 reizes atkārto. Tas nedaudz samazinās jau esošas, vizuāli redzamas infekcijas tālāku attīstību. Vecus un lielus kokus nemiglo. Pietiek, ja rudenī vai agri pavasarī pirms lapu plaukšanas tiek savāktas un iznīcinātas pērnās lapas un kokiem ir nodrošināti optimāli augšanas apstākļi. Tas gan attiecas uz visiem augiem – nelabvēlīgi augšanas apstākļi, mitruma un barības vielu trūkums vai pārbagātība, vienmēr veicina slimību attīstību un kaitēkļu uzbrukumus. Fungicīdus šīs slimības ierobežošanai nelieto, jo tā vairāk rada kosmētiskus defektus, un ir pietiekami labi ierobežojama ar lapu savākšanu. Dažu, apstādījumos nozīmīgāko koku vizuālā izskata uzlabošanai vajadzētu pietikt ar vara preparātu smidzinājumiem un fitosanitārajiem pasākumiem, atzīmē Jūlija Volkova.

Ar kļavu lapu melnkrevi slimo visi kļavu ģints (*Acer*) koki. Atsevišķas sugas – kalnu kļava (*Acer pseudoplatanus*), parastā kļava (*A. platanoides*) un sudraba kļava (*A. saccharinum*)

ir uzņēmīgākas pret infekciju. Kļavu ritismai līdzīgas sēnes, kas parazitē uz lapu kociem, izraisa līdzīgas saslimšanas citiem lapu kociem, piemēram vītola ritisma (*Rhytisma salicinum*) izraisa vītola (kārklū) lapu melnkrevi.

Interesanti, ka melnkreves ierosinošā sēne *Rhytisma acerinum* ir jūtīga pret gaisa piesārņojumu, un nav sastopama industriālo zonu tuvumā, kur ir liels sēra dioksīda piesārņojums gaisā. Tātad šī sēne ir viens no gaisa kvalitātes indikatoriem. Tas gan nenozīmē, ka Latvijā visur šogad bijis īpaši tīrs un kvalitatīvs gaiss, vien liecina par to, ka šogad šīs sēnes masveida savairošanos ir veicinājuši īpaši labvēlīgi klimatiskie apstākļi, ko sekmēja samērā īsais un straujais pavasaris. Tāpēc, lai nākamgad kļavas izskatītos labāk, neaizmirsīsim rudenī par vecajām lapām.